

РЕЦЕНЗІЯ

**професора, доктора педагогічних наук,
професора кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»**

МУКАН НАТАЛІЇ ВАСИЛІВНИ

на дисертаційне дослідження

ДЕНЬКОВИЧ НАТАЛІЇ АНДРІЇВНИ

«Підготовка майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання», представлено на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Проблема забезпечення освітніх можливостей для всіх на початку XXI століття набуває актуальності у зв'язку із її соціальними, економічними, культурними, педагогічними аспектами. Йдеться про інклюзію, що передбачає створення таких умов у закладі освіти, які дозволяють особі з особливими потребами не тільки адаптуватися до освітнього середовища, але й реалізувати власне право на освіту, всебічний розвиток та творчий потенціал. У контексті економічного розвитку країни та забезпечення добробуту громадян інклюзивна освіта набуває ще більшої ваги, оскільки дозволяє особам з особливими потребами брати активну участь у життєдіяльності суспільства, покращувати умови власного життя, професійно розвиватися на неперервній основі.

Діяльність міжнародних організацій у цьому напрямку, розвиток нормативно-правової бази у різних країнах світу щодо забезпечення можливостей для осіб з особливими потребами щодо здобуття освіти та освоєння фаху відображають тенденції міжнародного освітнього простору. Україна, визначивши європейський вектор власного розвитку, активно працює у цій сфері: розробляється законодавча й нормативна база, реалізується підготовка та професійний розвиток педагогів щодо організації освітнього процесу для осіб з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища тощо. Власне тому дисертаційне дослідження Денькович Наталії Андріївни вважаємо своєчасним та доцільним, оскільки воно сприятиме удосконаленню як інклюзивного освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти, так і професійній підготовці фахівців за професією «Живописець».

Тема дисертаційного дослідження Денькович Н.А. відповідає науковому напрямку кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості». Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції у міжнародний освітній простір» (номер державної реєстрації 0121U113179).

Тему дисертаційного дослідження затверджено (протокол №9/18 від 08.10.2018) та уточнено (протокол №4/21 від 08.11.2021) на засіданні Вченої ради Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка».

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Ретельний аналіз наукової праці Денькович Н.А. уможливив виокремлення найбільш суттєвих наукових результатів, що мають теоретичне і прикладне значення для педагогічної науки і практики. Дисертанткою висвітлено проблему підготовки фахівців за професією «Живописець» у закладі професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання як науково-педагогічну проблему. Спроектовано модель підготовки майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання. Визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність моделі підготовки фахівців за професією «Живописець» в умовах інклюзивного академічного середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Особливе практичне значення має розроблений навчально-методичний комплекс, спрямований на поєднання потенціалу аудиторної та позааудиторної діяльності в інклюзивному середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти та поетапний розвиток рівнів підготовки фахівців за професією «Живописець». Завершує дослідження експериментальна перевірка ефективності авторської моделі підготовки фахівців за професією «Живописець» в умовах інклюзивного академічного середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти й педагогічних умов її реалізації.

3. Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі Денькович Н.А. *вперше* спроектовано й теоретично обґрунтовано *модель* підготовки фахівців за професією «Живописець» в умовах інклюзивного академічного середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти, що охоплює цільовий теоретико-методологічний, змістово-операційний та результативний компоненти, а також *педагогічні умови її реалізації* (формування мотивації здобувачів освіти до освоєння професії «Живописець» в умовах інклюзивного освітнього середовища; оновлення змістового наповнення підготовки фахівців за професією «Живописець» з урахуванням специфіки інклюзивного академічного середовища; використання інноваційних організаційних форм, методів і технологій навчання у процесі підготовки фахівців за професією «Живописець» в інклюзивному академічному середовищі); *розроблено та апробовано* навчально-методичний комплекс, спрямований на поєднання потенціалу аудиторної та позааудиторної діяльності в інклюзивному середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти та поетапний розвиток рівнів підготовки фахівців за професією «Живописець»; *експериментально перевірено* ефективність авторської моделі підготовки майбутніх фахівців за професією «Живописець» в умовах інклюзивного

академічного середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти й педагогічних умов її реалізації.

Удосконалено діагностичний інструментарій наукового дослідження підготовки фахівців за професією «Живописець» в умовах інклюзивного академічного середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до розроблених критеріїв: мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-пізнавальний, операційно-діяльнісний, оцінно-результативний.

Уточнено сутність понять «професійно-технічна освіта», «професійна підготовка», «мистецька освіта», «фахівець образотворчого мистецтва», «фахівець декоративного мистецтва», «професія «Живописець», «інклюзивне навчання», «учень з особливими освітніми потребами».

Подальшого розвитку набули положення про використання потенціалу аудиторної та позааудиторної діяльності в умовах інклюзивного академічного середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти; розвиток мотивації до освоєння професії «Живописець» та повноцінної реалізації на ринку праці.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Денькович Н.А. дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів. Вивчення джерельної бази (268 найменувань, з них 37 – іноземною мовою) уможливило виокремлення суперечностей: між потребою у забезпеченні рівних прав для здобуття професійної (професійно-технічної) освіти для усіх без винятку громадян та недостатнім рівнем забезпечення відповідних педагогічних умов для його реалізації у системі професійної (професійно-технічної) освіти; між потребою у підготовці висококваліфікованих фахівців за професією «Живописець», готових до функціонування на ринку праці та особистісної й професійної реалізації, та необхідністю удосконалення загально-професійної, професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки у контексті розробленого Державного стандарту; між необхідністю підвищення рівня підготовки фахівців за професією «Живописець» потребою у розробленні відповідного навчально-методичного забезпечення для реалізації інклюзивного навчання.

Науковий апарат, викладений у вступі, дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, що зумовило використання теоретичних і практичних методів наукового дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені комплексним аналізом значної кількості джерел; використанням відповідних методологічних підходів до дослідження та комплексу взаємопов'язаних методів з метою розв'язання визначених завдань та досягнення мети дослідження; ефективним впровадженням матеріалів та результатів дослідження у роботу закладів системи професійної (професійно-технічної) освіти України.

Дисертацію підготовлено на належному науковому рівні. Дисертантка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, розміщені в ній таблиці, діаграми та додатки.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти й основні положення.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного навчального закладу «Художнє професійно-технічне училище ім. Й. П. Станька Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 134а від 25.11.2021); Державного професійно-технічного навчального закладу «Стрийське вище художнє професійне училище» Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 127 від 17.11.2021); Державного навчального закладу «Львівське вище професійне художнє училище» Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 144 від 01.12.2021); Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 67-01-2274 від 23.12.2021); Департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 03-01/10/4216 від 31.12.2021); Державного навчального закладу «Дубенське вище художнє професійно-технічне училище» (довідка без номера); Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 50/21 від 16.12.2021), що підтверджено відповідними документами.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Основні ідеї, матеріали, положення та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців за професією «Живописець» у закладах професійної (професійно-технічної) освіти України; під час розробки нормативно-правової бази, що регулює сферу професійної освіти України; під час виконання подальших досліджень у галузі інклюзивної та професійної (професійно-технічної) освіти.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечується логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють таблиці, рисунки та додатки.

У першому розділі «Підготовка майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання як науково-педагогічна проблема» авторка подає результати аналізу поняттєво-категорійного апарату дослідження, а також характеризує особливості професійної підготовки фахівців за професією

«Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) в умовах інклюзивного навчання.

Другий розділ «Модель підготовки майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання та умови її реалізації» присвячений висвітленню методики і логіки виконання дослідження, а також педагогічних умов реалізації моделі підготовки майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання. Тут авторка презентує модель підготовки майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання та подає характеристику специфіки її теоретико-методологічного і змістово-операційного компонентів.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності моделі підготовки майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання та педагогічних умов її реалізації» представлено методику та програму реалізації експериментального дослідження. Авторка виокремлює особливості організації констатувального експерименту та отримані результати дослідження, а також презентує результати перевірки ефективності моделі підготовки майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання та педагогічні умови її реалізації.

У мовно-стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У першому розділі дисертації авторка подає статистичну інформацію щодо кількості і типів закладів професійної (професійно-технічної) освіти в Україні, кількості здобувачів освіти, в тому числі з особливими освітніми потребами. На наш погляд, варто було б її доповнити даними щодо кількості осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються у системі професійної (професійно-технічної) освіти за професією «Живописець».

2. У цьому ж розділі авторка побіжно висвітлює проблему підготовки педагогів професійної школи до організації освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання. Вважаємо, що ця проблема потребує більш детального вивчення.

3. У другому розділі, на наше переконання, варто було б більш детально висвітлити авторські напрацювання, відображені у навчально-методичному забезпеченні та представлені у додатках. Також вважаємо, що зважаючи на ситуацію у країні, варто було б врахувати можливості використання таких форматів навчання, як змішане та дистанційне.

4. Заслужують на увагу опрацьовані іншомовні джерела та висвітлення результатів дисертаційного дослідження авторки у міжнародних виданнях, що, зокрема, індексуються у наукометричних базах даних. Вважаємо, що робота тільки б виграла, якби дисертантка присвятила один із підрозділів висвітленню проблеми дослідження з перспективи міжнародного освітнього простору.

5. Вважаємо результати виконаного дослідження цінними для теорії і практики сучасної освіти, а відтак рекомендуємо авторці обміркувати можливість публікації словника та монографічного видання за результатами рецензованої розвідки.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Наукові результати та основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 23-ох публікаціях (із них 22 одноосібні), серед яких: 5 статей у виданнях, належать до переліку наукових фахових видань України, 1 стаття у виданні, що включене до Web of Science Core Collection, 1 розділ у колективній монографії, 13 праць апробаційного характеру, 3 наукові праці, що додатково висвітлюють результати дослідження.

10. Висновок

Отже, рецензоване дисертаційне дослідження Денькович Н.А. на тему: «Підготовка майбутніх фахівців за професією «Живописець» в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах інклюзивного навчання» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка Денькович Наталія Андріївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Рецензент:

професор, доктор педагогічних наук,

професор кафедри педагогіки та

інноваційної освіти

Національного університету

«Львівська політехніка»

Наталія МУКАН

Тігніс Мукач

Внешній секретар

Національного університету

«Львівська політехніка»

В. західно.

Р.Б. Тримисевич